Благополуччя робочих тварин, що належать до родини коневих (Equidae)

Віталій Башинський
Експерт Проекту технічної допомоги ЄС «Удосконалення законодавства, контролю та обізнаності у сфері безпеки харчових продуктів, здоров'я та добробуту тварин, а також фітосанітарії в Україні»
ILCA III

ПРЯМУЄМО РАЗОМ

EU4SaferFood

Благополуччя робочих коневих

Вимоги, затверджені наказом №2266 від 29.07.2024

Кого охоплюють Вимоги

Пункт 1 розділу I

Коні, віслюки, мули та лошаки, тяглове зусилля яких використовують для транспортних та сільськогосподарських робіт.

Для кого обов'язкові

Пункт 3 розділу I

Для всіх юридичних і фізичних осіб — власників / утримувачів робочих тварин.

Повного відповідника в законодавстві ЄС не виявлено

Директива 98/58/ЄС містить загальні вимоги, але не спеціальні норми використання робочих коневих.

Коні виключно для отримання харчових продуктів

Зокрема коні для забою

Під час утримання: загальні вимоги наказу №224 від 08.02.2021.

Вимоги №2266 не застосовуються.

Підстава: підпункт 2 пункту 4 розділу I Вимог №2266.

Змістовна відповідність стандартам WOAH

Всесвітня організація охорони здоров'я тварин

Стаття 7.12.12 — робоче навантаження

- Урахування стану тварини та погоди
- До 6 годин роботи на день
- Перерви щонайменше кожні 2 години, вода
- Щонайменше 1 день відпочинку на тиждень

Стаття 7.12.13 — копита та упряж

- Перевірка копит до та після роботи
- Розчищення й підковування кваліфікованими особами
- Правильно підігнана упряж без натирання й травм

Вибрані рекомендації глави 7.12 Кодексу WOAH. Міжнародний стандарт, не акт права ЄС.

ПРЯМУЄМО РАЗОМ | ILCA-III

Джерела: Вимоги №2266, розділ I, пп. 1, 3, 4; Загальні вимоги №224; Директива 98/58/ЄС; Кодекс WOAH, глава 7.12

EU4SaferFood

Вимоги до благополуччя робочих тварин

Розділ II Вимог, затверджених наказом №2266

Навчання персоналу — пункт 1

Навчання, підтвердження його успішного проходження та практичні навички

- Фізіологія: годівля, напування, поведінка, навантаження
- Методи поводження й запобігання стресу
- Невідкладна ветеринарна допомога
- Безпека персоналу

Animal-based підхід — пункт 2 та додаток

Оцінюємо стан за поведінкою самої тварини

- Біль і дискомфорт: небажання рухатися, неприродні рухи, зміни поїдання корму
- Страх і тривога: уникнення людини, опір спорядженню та роботі
- Стрес: стереотипні рухи, розгойдування, незвичні звуки
- У вислюків ознаки болю можуть бути менш помітними

Додаток містить поведінкові показники благополуччя

Старі тварини та жеребі кобили — пункт 5

- Навантаження коригують за фізичним станом
- Особлива увага кобилам: 3 місяці до та після жереблення
- З 7-го місяця жеребності — лише легкі роботи
- За 2 місяці до та 2 тижні після жереблення — без роботи, щоденний активний моціон
- Не утримувати на прив'язі перед і відразу після жереблення (пункт 14)

Підсисні кобили та захист лошат — пункт 5

- Не раніше ніж через 2 тижні після жереблення — легкі роботи
- З 2-го місяця лактації — середні, з 3-го — будь-які роботи з урахуванням стану

Не запрягати в косарки, жатки, борони та інші знаряддя, що можуть травмувати лошат

Навантаження та погода — пункти 5–6

Важкі роботи: шлях у межах **35 км**, час корисної роботи — **9 годин** (пункт 5)

Водночас пункт 6: **не рекомендовано понад 6 год/день**

У спеку скорочують робочий час. Перерви мінімум кожні 2 години, питна вода

Щонайменше 1 день відпочинку кожні 7 днів

ПРЯМУЄМО РАЗОМ | ILCA-III

Джерело: Вимоги №2266, розділ II, пп. 1, 2, 5, 6, 14 та додаток

EU4SaferFood

Працездатність, навантаження та відпочинок

Розділ II Вимог, затверджених наказом №2266

До роботи допускають — пункт 3

- Вік не менше **2 років**
- Лише здорові, вгодовані та фізично підготовлені тварини
- **Хворих тварин використовувати на роботах заборонено (пункт 4)**

Категорії робіт — пункт 5

Тяглове зусилля — у відсотках від живої маси, не маса вантажу

Легкі

- Дрібні вантажі, кінні граблі, легкі боронки
- Тяглове зусилля **до 10%**

До 15 км

Не більше 4 год

Середні

- М'яка оранка, культивація, окремі види боронування
- Тяглове зусилля **до 15%**

Не більше 25 км

6 год

Важкі

- Оранка плугом із передплужником, сівба, скошування
- Тяглове зусилля близько **20%**

У межах 35 км

9 год корисної роботи

Щоденний режим та відновлення — пункти 6–7

Для регулярної роботи: рекомендовано не більше 6 годин на день

Пункт 6 не рекомендує роботу понад 6 годин, попри 9 годин у характеристиці важких робіт пункту 5

Відпочинок: мінімум 1 день кожні 7 днів, за можливості – 2 дні

Перерви мінімум кожні 2 години. У спеку робочий час скорочують

Питна вода відповідно до потреб і якісні корми. Грубі корми та вода полегшують травлення

ПРЯМУЄМО РАЗОМ | ILCA-III

Джерело: Вимоги №2266, розділ II, пп. 3–7, 16

EU4SaferFood

Упряж, догляд і в'ючне навантаження

Розділ II Вимог, затверджених наказом №2266

Безпечна упряж — пункт 8

- Легка, міцна, еластична, проста та зручна
- Відповідає розмірам тварини, легко припасовується, не натирає
- Постійно контролюють справність упряжі, правильність запряжки й управління під час руху

Заборонено використовувати батоги і стрекала у вигляді загострених палиць для управління робочими тваринами

Перевірка копит — пункт 9

До роботи та після неї перевіряють:

- Сторонні предмети
- Пошкодження копитного рогу
- Кріплення підків, якщо вони є

За потреби — розчищення та підковування особами з необхідними знаннями й навичками

Чищення після роботи — пункт 10

- Належне чищення тварини
- Огляд на натирання та випадання шерсті
- Усунення причин: підгонка упряжі, за потреби — заміна несправних елементів

Вимірювання сили тяги — пункт 12

- Динамометр (силомір)
- Тяглове зусилля визначають у кілограм-силах (кгс)
- Альтернатива — розрахунки за живою масою та розмірами тварини

Силомір у тяговому з'єднанні

Максимальна маса в'юка — пункт 13

Відсоток від живої маси тварини

Коні — 35%

Віслюки — 50%

Мули — 65%

- Ураховують стан доріг і рельєф
- Розміщують симетрично: близько 70% вантажу на боках, 30% на спині
- В'юк фіксують до спеціального сідла без зміщення вперед або назад

Укриття, умови утримання та годівля

Розділ II Вимог №2266, пункти 14–15

Надійне укриття — пункт 14

- Під час відпочинку і роботи
- Захист від негоди, хижаків і травм
- Сухо, чисто, добре провітрюється
- Достатньо місця, щоб вільно лягати, вставати та повертатися
- Денники, стійла й загони без гострих деталей, з урахуванням виду тварини

Персонал має вміти і запобігати перегріванню й переохолодженню та надавати першу допомогу

Рух і безпечне обмеження — пункт 14

- **У закритому приміщенні — не більше 22 годин**
- **Постійна прив'язь і стриноження не допускаються**
- Тимчасовіі пута: достатня відстань між ногами для природного стояння та безпечного руху
- Тимчасова прив'язь: можливість лягати, надворі — повертатися й ходити. Без перешкод, що блокують прив'язь

Не допускається прив'язне утримання самок поруч із самцями у період тічки, а також перед або відразу після жеребління

Збалансована годівля — пункт 15

- Достатньо безпечних, якісних і збалансованих кормів відповідно до фізіологічних потреб та робочого навантаження

Є можливість випасу

Рекомендовано випас і достатні перерви для годівлі

Випас неможливий

Свіжоскошений зелений фураж

Зеленого фуражу немає

Сухий чи консервований фураж: сіно, солома, силос, сінаж

ПРЯМУЄМО РАЗОМ | ILCA-III

Джерело: Вимоги, затверджені наказом №2266 від 29.07.2024, розділ II, пп. 14–15

EU4SaferFood

Вода, ветеринарне обслуговування та контроль

Розділ II Вимог №2266, пункти 16–18

06

Вода — пункт 16

- Робочі тварини повинні мати доступ до води в достатній кількості
- Потреба залежить від фізіологічного стану, характеру роботи та обставин

Відповідні норми ЄС

Директива 98/58/ЄС

- **Додаток, пункт 16:** належне забезпечення водою або задоволення потреби в рідині іншим способом
- **Пункт 17:** обладнання мінімізує забруднення води та шкідливу конкуренцію між тваринами

Ветеринарне обслуговування — пункт 17

- Власник / утримувач забезпечує регулярне ветеринарне обслуговування робочих тварин
- Відповідальність за організацію допомоги покладена на власника / утримувача

Спільний принцип ЄС: своєчасна допомога

Директива 98/58/ЄС

- **Додаток, пункт 4:** хворим і травмованим тваринам невідкладно надають належний догляд
- Якщо стан не поліпшується, якнайшвидше звертаються за ветеринарною порадою

Державний контроль — пункт 18

- Держпродспоживслужба перевіряє дотримання вимог благополуччя
- Планові та позапланові перевірки проводять у порядку, встановленому законодавством

Відповідний підхід ЄС

Регламент (ЄС) 2017/625

- **Стаття 9:** регулярний контроль з урахуванням ризику та належною періодичністю
- **Стаття 21:** спеціальні правила контролю благополуччя тварин

Українські вимоги підкреслюють спільні з ЄС принципи благополуччя тварин

Пункти 16–18 узгоджуються з підходами ЄС у межах сфери застосування відповідних актів. Це змістовна відповідність, а не повна тотожність норм.

Директива 98/58/ЄС: eur-lex.europa.eu/eli/dir/1998/58/oj | **Регламент 2017/625:** eur-lex.europa.eu/eli/reg/2017/625/oj

ПРЯМУЄМО РАЗОМ | ILCA-III

Джерела: Вимоги №2266, розділ II, пп. 16–18; EUR-Lex

EU4SaferFood

Показники поведінки робочих тварин

Додаток до Вимог до забезпечення благополуччя робочих тварин, що належать до родини коневих (Equidae) • пункт 2 розділу II

Показники поведінки	Про що може свідчити показник поведінки
1	2
1. Показники поведінки, що свідчать про дискомфорт чи біль	
Натискання головою на тверду поверхню, бруксизм, тихе іржання, нетримання корму в роті, нездатність до його нормального поїдання	Захворювання або біль
Пригнічений стан, кружляння, топтання, тварина дивиться на хворе місце, не здатна піднятися, катається по підлозі	Біль у животі або інший дискомфорт
Наявність свіжих вибоїн на поверхнях у стійлі, розкидання підстилки	Захворювання, біль в області черева або погане харчування
Переступання з ноги на ногу, тупання копитами, небажання рухатися або неприродні рухи	Біль у ногах, копитах, хребті або череві
Трясіння головою або уникання дотику до голови	Дискомфорт у голові, вухах або очах
Заподіяні самою твариною розчісування, подряпини	Проблеми зі шкірою або наявність зовнішніх паразитів

Показники поведінки робочих тварин

Додаток до Вимог до забезпечення благополуччя робочих тварин, що належать до родини коневих (Equidae) • пункт 2 **розділу II**

Показники поведінки	Про що може свідчити показник поведінки
1	2
1. Показники поведінки, що свідчать про дискомфорт чи біль (продовження)	
Нервозність, збудження та тривожність, напруженість тіла та небажання рухатися, опущеність голови, фіксований погляд і роздування ніздрів, стиснення щелеп, агресивність, опір маніпуляціям	Нехарактерний біль у коней (у віслюків такі ознаки менш виражені та можуть залишитися непоміченими)
Вокалізація, катання по підлозі, лягання по животу, прогин спини, тварина дивиться на свої боки	Коліки у коней (у віслюків ці ознаки можуть свідчити про виснаження та пригніченість)
Різка зміна ваги, ухилення від торкання до кінцівок, нерівномірний розподіл ваги корпусу на кінцівки, витягує одну або кілька кінцівок вперед або назад, підвішування чи обертання кінцівок, прагнення стати на свічку, неприродні рухи, небажання рухатися	Біль у кінцівках та копитах у коней (у віслюків ці ознаки менш явні, а характерною ознакою може бути те, що тварина постійно лягає)
Тварина трясе головою, ненормально реагує на вудила, зміна способу поїдання, відсутність апетиту, анорексичний вигляд	Біль у голові чи зубах

Джерела: Наказ Мінагрополітики від 29.07.2024 №2266 • zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1241-24

Показники поведінки робочих тварин

Показники поведінки	Про що може свідчити показник поведінки
1	2
2. Показники поведінки, що свідчать про перебування тварини у стані страху чи тривоги	
Уникнення контакту з людиною, особливо при наближенні погонича, або побачивши предмети які використовувались при поводженні з твариною	Стан страху чи тривоги
Небажання робочих коней виконувати роботу пов'язану з тягою або транспортуванням, або навіть припинення роботи та агресивна поведінка, особливо під час підготовки спорядження або завантаження вантажу	

Показники поведінки робочих тварин

Додаток до Вимог до забезпечення благополуччя робочих тварин, що належать до родини коневих (Equidae) • пункт 2 **розділу II**

Показники поведінки	Про що може свідчити показник поведінки
1	2
3. Показники поведінки, що свідчать про перебування тварини у стані стресу	
Оральні стериотипії, або рухи ротом, які не мають прямого відношення до задоволення потреб тварини (підгризання (crib biting) - стереотипна поведінка, що полягає в схоплюванні верхньої рейки огорожі зубами та розгойдуванні голови вперед-назад. Заковтування повітря (aerophagia) - вдиханні повітря ротом)	Стан стресу
Рухові стереотипії - ходьба вздовж стінок стайні (stable walking) - постійна ходьба вздовж стінок стайні. Розгойдування (weaving) - постійне хитання головою та шиєю з боку в бік.	
Аномальна вокалізація (гучні іржання, хропіння, часте сопіння або інші нехарактерні звуки)	
Аномальне збудження (нервозність, тремтіння, підвищена чутливість)	
Часта дефекація особливо якщо вона не пов'язана із зміною раціону	

Джерела: Наказ Мінагрополітики від 29.07.2024 №2266 • zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1241-24

Показники поведінки робочих тварин

Додаток до Вимог до забезпечення благополуччя робочих тварин, що належать до родини коневих (Equidae) • пункт 2 **розділу II**

Показники поведінки	Про що може свідчити показник поведінки
1	2
4. Показники поведінки, що свідчать про неприв'язне поводження з твариною	
Відмова або апатія при запряжці у віз чи укладанні вантажу	Неприв'язне поводження з твариною
Захисна реакція на власника / утримувача тварин, зокрема, погрозливий вираз морди, лягання, кусання, ухилення від будь-якого контакту з людьми	

Показники поведінки робочих тварин

Додаток до Вимог до забезпечення благополуччя робочих тварин, що належать до родини коневих (Equidae) • пункт 2 розділу II

Показники поведінки	Про що може свідчити показник поведінки
1	2
5. Інші показники, що свідчать про порушення благополуччя тварин	
Частота захворюваності, кульгавість, поранення чи вторинні ускладнення внаслідок будь-якої процедури	Низький рівень благополуччя тварин
Значний рівень смертності (падежу)	
Порушення копит чи кінцівок, виразки чи рани, зневоднення або ознаки теплового стресу, підвищене видалення секретів, ураження паразитами, випадіння шерсті або порушення шерстяного покриву, підвищена забрудненість екскрементами, зниження ваги	

Джерела: Наказ Мінагрополітики від 29.07.2024 №2266 • zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1241-24

Підсумки: благополуччя робочих тварин

Європейські принципи • стандарти WOAH • компетентний персонал

Україна наближається до стандартів ЄС і WOAH

- Українське законодавство розвивається відповідно до базових принципів ЄС та стандартів Всесвітньої організації охорони здоров'я тварин (WOAH, глава 7.12).
- Як кандидат на вступ до ЄС, Україна прагне швидкого та якісного наближення законодавства до повної відповідності acquis ЄС.

Знання та навчання персоналу

- Пункт 1 розділу II Вимог №2266 передбачає навчання, підтвердження його успішного проходження та практичні навички персоналу, який використовує робочих тварин.
- Чинну вимогу слід виконувати до внесення законодавчих змін.

Кінноспортивні школи: межі дії наказу

- Вимоги №2266 не застосовуються до тварин, призначених для спортивних, культурних і розважальних заходів (розділ I, пункт 4).
- Наказ не встановлює обов'язкового навчання чи сертифікації дітей та жокеїв лише через заняття верховою їздою.

Підхід ЄС: компетентність доглядачів

- Директива 98/58/ЄС, додаток, пункт 1: належні здібності, знання та професійна компетентність персоналу.
- Загальної вимоги сертифікації доглядачів ця Директива не встановлює.

Для окремих операцій діють спеціальні вимоги: перевезення – Регламент (ЄС) №1/2005, стаття 6(5).

Можливі зміни – за інформацією доповідача

Міністерство опрацьовує перегляд вимоги щодо сертифікації персоналу з догляду та утримання тварин; можливе її скасування.
Остаточне рішення потребує нормативного оформлення.

Джерела: Вимоги №2266, розділ I, п.4; розділ II, п.1 • Директива 98/58/ЄС • WOAH, глава 7.12 | zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1241-24 • eur-lex.europa.eu/eli/dir/1998/58/oj • woah.org

ПРЯМУЄМО РАЗОМ | ILCA-III | EU4SaferFood

ДЯКУЄМО ЗА УВАГУ!

ПРЯМУЄМО РАЗОМ

EU4SaferFood